

## پیامدهای موسیقی حرام از منظر آیات و روایات

فاطمه یوسفی<sup>۱</sup>

### چکیده

موسیقی حرام که در روایات از آن تعبیر به غنا شده است، در وجود انسان از بعد جسمی و معنوی آسیب های زیادی را به جای می گذارد که علم روز نیز همین مطلب را تأیید می کند. با مراجعه به روایات و آیات روشن می شود که بسیاری از این پیامدها در منابع اسلامی تبیین شده است که نشان از زشتی این گناه و مفسده انگیز بودن آن دارد. منظور از موسیقی در این نوشتار مطلق موسیقی نیست بلکه نوعی خاص از موسیقی است که همراه با لهو و لعب است و در دین اسلام حرام شمرده شده است. هدف اصلی این نوشتار این است که با استفاده از روایات، پیامدهای بد موسیقی تبیین شده تا با شناخت آن از استماع موسیقی مخرب و حرام دوری شود. در این نوشتار با روش توصیفی و با استفاده از منابع مکتوب در مورد این پیامدها بحث شده و محوریت این مقاله روایات است. با توجه به اینکه در عصر حاضر استماع موسیقی مخرب زیاد شده است، تحقیق در مورد این موضوع برای پیشگیری از این گناه ضرورت دارد. نتیجه حاصل از این نوشتار این است که موسیقی مخرب در بعد فکری- اعتقادی انسان را از خدا و توحید منحرف می کند و گسترش آن موجب اضلال دیگران نیز می شود. در بعد رفتاری و اخلاقی نیز پیامدهای ناگواری دارد. آنچه محور اصلی در این نوشتار است، بیان پیامدهای موسیقی حرام در بعد اخلاقی، و رفتاری و اعتقادی است.

**کلید واژه:** پیامدهای اخلاقی، پیامدهای اعتقادی، پیامدهای رفتاری، موسیقی حرام.

---

1. سطح دو، حوزه علمیه زینبیه آبیک.

انسان برای رسیدن به کمال و قرب الهی، علاوه بر نیازهای مادی، باید از نظر فکری و معنوی نیز دریافتهای مناسبی داشته باشد و از غذاهای فکری و روحی مناسب بهره گیرد. در همین راستا، خدای متعال در تعالیم دینی دستور به دعا و ذکر را داده و از اموری همچون موسیقی و آوازهای حرام که روح انسان را آلوده می کند نهی کرده است. موسیقی طبق روایات و آیات، دارای مفسد و پیامدهای بدی است که نشان می دهد حرمت موسیقی به خاطر وجود این آسیبهاست، علم و دانش روز نیز وجود همین پیامدهای بد را تأیید می کند. در این نوشتار در مورد پیامدهای موسیقی بر انسان از منظر روایات بحث می شود.

با توجه به اینکه در عصر حاضر موسیقی حرام در جامعه فراوان شده است، شناخت پیامدهای منفی که این نوع از موسیقی به همراه دارد ضرورت پیدا می کند و بحث از آن دارای اهمیت است. هدف اصلی از این نوشتار این است که با بهره گیری از روایات، آثار موسیقی مخرب بر انسان در ابعاد مختلف بررسی شود. این آثار می تواند فکری و اعتقادی، اخلاقی، یا رفتاری باشد که در این نوشتار بررسی می شود.

با توجه به اینکه در دنیای امروز موسیقی در جوامع اسلامی بسیار رائج شده است، توجه به آثار مخربی که موسیقی حرام در وجود انسان دارد، دارای اهمیت است، لذا بحث از موضوع مورد نظر در دنیای معاصر بسیار اهمیت دارد.

سؤال اصلی این است که پیامدهای موسیقی بر انسان از منظر روایات چیست؟

سؤالات فرعی :

پیامدهای فکری و اعتقادی موسیقی بر انسان از منظر روایات چیست؟

پیامدهای اخلاقی موسیقی بر انسان از منظر روایات چیست؟

پیامدهای رفتاری موسیقی بر انسان از منظر روایات چیست؟

بحث موسیقی حرام و آسیب‌های آن تنها مربوط به کتب عصر حاضر نیست، بلکه منشأ این بحث را می‌توان در آیات و روایات اهل بیت علیهم السلام که از همان صدر اسلام به ما رسیده است جستجو کرد. تاکنون آثار زیادی در مورد موسیقی و آسیب‌های آن نوشته شده است که برخی از آنها اشاره می‌شود:

کتاب، موسیقی از دیدگاه قرآن و حدیث، تألیف محمد بیستونی، سال انتشار ۱۳۸۶. این کتاب در زمینه موسیقی است که در بخش‌هایی از آن در مورد تعریف موسیقی، فرق غنا و موسیقی، سابقه موسیقی و... بحث شده است. و نکات مفیدی را در این مورد بیان کرده است. اما در مورد پیامدهای موسیقی بحث نکرده است اما در این مقاله به صورت تخصصی در این سه بعد بحث می‌شود.

کتاب، تاثیر موسیقی بر اعصاب و روان، تألیف حسین عبداللهی خوروش. سال انتشار ۱۳۸۶. در این کتاب نکاتی در مورد آسیب‌های جسمی موسیقی بیان شده است.

کتاب رازهای نهان در موسیقی، (جوان و موسیقی)، تألیف مهدی آقا بابایی. سال انتشار ۱۳۹۸. این کتاب آسیب‌های موسیقی مخرب از جمله آثار و عواقب غنا و موسیقی، و آثار جسمی آن مطرح شده است اما بحث مستقلی در مورد اینکه موسیقی مخرب و پیامدهای آن را در سه بعد اعتقادی، اخلاقی و رفتاری کار کرده باشد دیده نمی‌شود، لذا این مقاله می‌تواند این بعد از کتاب را تکمیل کند و به صورت مجزا به هر کدام از ابعاد بپردازد.

مقاله بررسی آسیب‌های موسیقی و غنا بر جسم و روان افراد با کاوش در آیات و روایات. نویسنده سید احمد جلیلی راد. اسفند ۱۳۳۹. در این مقاله در مورد انواع موسیقی طبیعی و موسیقی غیر طبیعی (مصنوعی)، حرام بودن غنا و موسیقی در احادیث و روایات، اثرات موسیقی در زندگی شخصی بحث به میان آمده است. اما بحث مستقلی از پیامدهای موسیقی بر اعتقادات و اخلاق دیده نمی‌شود.

## **(1) مفهوم شناسی**

### **(1-1) موسیقی در لغت**

این واژه از دو بخش تشکیل شده است که در کنار هم مفید معنای مورد نظر هستند. بخش اول موسیقی است و بخش دوم حرام. موسیقی از زبان انگلیسی وارد زبان فارسی و عربی شده است.<sup>۱</sup> موسیقی به معنای آواز، آهنگ آمده است؛ در برخی دیگر از کتب لغت، ریشه این واژه زبان یونانی گفته شده است، و مراد از موسیقی فنی است که مربوط به تولید صداهای لهوی از آلات لهو می شود.<sup>۲</sup>

### **(1-2) موسیقی در اصطلاح**

موسیقی در اصطلاح عبارت است از ترکیب صدا و آواز همراه با نوعی ترکیب و تناسب با هدف لذت آفرینی، خیال پردازی، ایجاد هیجان و تحریک در مخاطب. پس هر صدایی موسیقی نیست، بلکه صدایی موسیقی است که متناسب با زیبایی توام با کشش طبیعی، ریتم و وزن، زیر و بم، ترجیع و تحریر (غلطاندن و پیچاندن) اوج و فرود مناسب و... باشد.

### **(1-3) موسیقی حرام**

در برخی دیگر از تعاریف آمده است که موسیقی عبارت است از صوت و آهنگی که انسان را در عالمی که برای وی قابل توصیف نیست سیر می‌دهد، و چنان بر اعصاب آدمی مسلط می‌شود که گاهی می‌گریاند و گاهی انسان را می‌خنداند. گاهی اعضا و جوارح انسان را بدون اختیار به حرکت در می‌آورد، و زمانی تهییج عشق و شهوت می‌کند و آدمی را برده و غلام خود ساخته و بر اعصاب، عقل، فکر و روانش فرمانروایی و حکومت می‌کند. با توجه به این معنا، **موسیقی مخرب** صوت و آهنگی است که با سیر انسان در عالم دیگر، آثار زیان بار در وجود او ایجاد می‌کند.<sup>۳</sup>

---

1. بستانی، فرهنگ ابجدی، ص 881.

2. مصطفی ابراهیم، المعجم الوسیط، ج 2، ص 891.

3. علم الهدی، ساز و آواز، قم مجله پیام اسلام، ص 5.

در مورد اینکه موسیقی حرام چیست و ملاک حرمت موسیقی کدام است و در اسلام به چه موسیقی، موسیقی حرام گفته می شود در میان فقهای شیعه اختلاف نظر است. از دیدگاه مقام معظم رهبری در کتاب «غناء و موسیقی» موسیقی حرام موسیقی است که لهوی باشد و موجب اضلال (گمراهی) انسان شود؛ به عبارت دیگر موسیقی حرام موسیقی است که انسان را از یاد خدا غافل کرده و انسان را از مسیر هدایت دور می کند، و این به خاطر حالت لهوی بودن آن است.<sup>۱</sup>

## **2) پیامدهای فکری – اعتقادی موسیقی مخرب بر انسان**

بعد از روشن شدن مفاهیم کلیدی این نوشتار، اکنون در مورد پیامدهای که موسیقی حرام در وجود انسان دارد بحث می شود که در ابتدا فکری – اعتقادی بیان می گردد.

### **2-1) بی توجهی به خدا و توحید**

توحید در دین مبین اسلام ریشه تمام دستورات دینی است، و انسان مسلمان کسی است که علاوه بر اعتقاد به خدا، از هر عملی که او را از یاد خدا غافل کند و موجب بی توجهی به توحید شود، دوری می کند. از همین رو، دین اسلام در بعد فکری و اعتقادی، جهت یاد آوری ذکر خدا، از لهویات نهی کرده است. یکی از مصادیق لهو در قرآن و روایات موسیقی است. قرآن کریم می فرماید:

«وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ» و بعضی از مردم سخنان بیهوده را می خرند تا مردم را از روی نادانی، از راه خدا گمراه سازند و آیات الهی را به استهزا گیرند؛ برای آنان عذابی خوارکننده است.<sup>۲</sup>

در این آیه خدای متعال پرده از چهره کسانی برداشته است که با خط توحید فاصله دارند. این گروه هنگامی که آیات الهی به آنها تعلیم می شود و به رایگان در اختیار آنها قرار داده می شود، از آن دوری می کنند، اما امور لهو و باطل را خریداری کرده و برای آن هزینه نیز می کنند. خدای

---

1. خامنه‌ای، غناء و موسیقی، ص 451.

2. لقمان: 6.

#### 4) پیامدهای اخلاقی موسیقی مخرب بر انسان

در گذشته در مورد پیامدهای فکری-اعتقادی و رفتاری موسیقی حرام بر انسان نکاتی بیان گردید و اکنون در مورد این پیامدهای از بعد اخلاقی بحث می شود.

##### 4-1) قساوت قلب

قساوت قلب یکی از آسیبهای معنوی است که گاهی انسان در اثر اصرار بر گناه مبتلا به آن می شود. در آیات مختلفی از قرآن کریم می توان بحث قساوت قلب را مشاهده کرد که نشان از این دارد که این صفت اخلاقی، از صفاتی است که در اثر کفر و اصرار بر گناه حاصل می شود. از جمله:

«ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدَّ قَسْوَةً؛ سپس دلهای شما بعد از این واقعه سخت شد؛ همچون سنگ، یا سخت تر»<sup>۱</sup>.

با در نظر گرفتن آیه فوق و آیات قبل از آن روشن می شود که قساوت قلب در نتیجه اصرار بر گناهان و بی توجهی نسبت به آیات الهی بوده است که برای بنی اسرائیل حاصل شده بود.<sup>۲</sup> با توجه به این نکته، طبق روایات موسیقی حرام نیز یکی از گناهایی است که نقش مهمی در قساوت قلب انسان دارد. از جمله در توصیه رسول خدا به امام علی (علیه السلام) آمده است:

«يَا عَلِيُّ ثَلَاثَةٌ يُقْسِيْنَ الْقَلْبَ اسْتِمَاعُ اللَّهْوِ وَ طَلَبُ الصَّيْدِ وَ إِتْيَانُ بَابِ السُّلْطَانِ؛ ای علی سه چیز است که قلب انسان را سخت می کند، گوش دادن به لهو، و طلب صید، و رفتن به در خانه پادشاه»<sup>۳</sup>.

در برخی دیگر از روایات نیز شبیه همین تعبیر به کار رفته است، و به جای قساوت قلب، مفهوم فساد قلب آمده است. رسول خدا فرموده است:

---

1. بقره: 74.

2. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج 1 ص 306.

3. شیخ صدوق، الخصال، ج 1 ص 126.

«چهار چیز است که دل انسان را فاسد و تباه می کند، شنیدن لهویات (موسیقی و صدای حرام)، فحش و ناسزا، دنبال صید رفتن و رفتن به در خانه پادشاه».<sup>۱</sup>

این روایت نیز در کنار روایت سابق نشان از این دارد که گناه بزرگ استماع موسیقی حرام قلب انسان را تباه کرده و دچار سختی می کند که این معنا موافق چیزی است که از قرآن کریم اشاره گردید که گناه موجب قساوت دل انسان است.

#### 4-2) از بین رفتن حیا

یکی دیگر از مفاسد اخلاقی که در اثر اشتغال به موسیقی مخرب دامنگیر انسان می شود، بی حیایی است. از نکاتی که در روایات آمده است به دست می آید که صفت حیا نقش کلیدی در اخلاق انسان دارد و در صورت نبود آن، انسان به انواع مفاسد اخلاقی گرفتار خواهد شد. به همین جهت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) می فرماید: «إِذَا لَمْ تَسْتَخِيْ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ؛ وقتی حیا نمی کنی هرچه می خواهی بکن».<sup>۲</sup>

با در نظر گرفتن نقش حیا در تخلق به اخلاق الهی، در روایات آمده است که یکی از آسیبهای مخرب موسیقی بر انسان تسلط بی حیایی بر وجود انسان است. امام صادق (علیه السلام) می فرماید:

«کسی که در خانه اش چهل روز بربط (نوعی آلت موسیقی) نواخته شود خداوند متعال شیطان را به نام قفندر بر او مسلط می کند که عضوی از اعضای وی باقی نمی ماند مگر اینکه او را در برمی گیرد و هنگامی که این گونه شد حیا از او گرفته می شود به گونه ای که نسبت به آنچه به او گفته می شود بی تفاوت می گردد».<sup>۳</sup>

شهید مطهری در این خصوص داستانی را نقل کرده است. ایشان می نویسد: «در زمان عبد الملک یا یکی دیگر از خلفای بنی امیه که لهو و موسیقی خیلی رایج شده بود به خلیفه خبر دادند که فلان کس خواننده است و کنیز زیبایی دارد که او هم خواننده است و تمام جوانهای مدینه را فاسد کرده

---

1. حویزی، تفسیر نورالثقلین، ج 5 ص 330.

2. پاینده، نهج الفصاحه، ص 238.

3. کلینی، الکافی، ج 5 ص 536 ح 3.

و اگر به کار او نرسید، این زن تمام مدینه را فاسد می‌کند. خلیفه دستور داد که غُل به گردن آن مرد انداختند و آنها را به شام بردند. وقتی در حضور خلیفه نشستند، خلیفه دستور داد که کنیز بخواند. او شروع به خواندن کرد. کمی که خواند دید سر خلیفه تکان می‌خورد. کم‌کم کار به جایی رسید که خود خلیفه شروع کرد به چهار دست و پا راه رفتن، و می‌گفت: بیا جانم به این مرکوب خودت سوار شو. واقعا موسیقی قدرت عظیم و فوق‌العاده‌ای مخصوصا از جهت پاره کردن پرده تقوا و عفت دارد»<sup>1</sup>.

## نتیجه

آنچه در این نوشتار بیان گردید، تحقیق و بررسی پیرامون پیامدهای موسیقی حرام بر انسان از منظر روایات بود. بعد از بیان برخی از مقدمات و تشریح برخی از مفاهیم کلیدی، در مورد این پیامدها در بعد فکری-اعتقادی، اخلاقی و رفتاری بحث شد.

نتیجه این نوشتار این است که در بعد فکری-اعتقادی موسیقی سبب می‌شود ذهن انسان با اشتغال به حرام از خدا و مسیر حق فاصله بگیرد و کسی که اشتغال به این کار حرام دارد، اسباب اضلال و گمراهی دیگران را نیز فراهم کند.

در بعد رفتاری نیز علاوه بر اینکه موسیقی زمینه‌ای برای گناهان و مفاسد است، موجب ناشکری انسان در هنگام رسیدن نعمات است، و با انجام این گناه انسان عاقبت به خیر نمی‌شود و پایان خوبی را در پی نخواهد داشت.

در بعد اخلاقی نیز علاوه بر اینکه این گناه موجب قساوت قلب و سختی دل انسان می‌شود، زمینه‌ای برای بی‌حیایی و بی‌عفتی انسان است که این صفت نیز به خودی خود مفاسد زیادی را در پی دارد.

پیشنهاد می‌شود با توجه به اهمیت بالایی که موسیقی حرام و پیامدهای آن در تربیت انسان و روح و روان وی دارد، نسبت به ترویج بیانات دین در میان جوانان و آشنا نمودن آنها نسبت به این پیامدها اهتمام بیشتری توسط مبلغین صورت بگیرد.

---

1. مطهری، مجموعه آثار، ج 22 ص 726.



## فهرست منابع

\* قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی.

1. بستانی، فؤاد، فرهنگ ابجدی، تهران: اسلامی، چاپ دوم، 1375.
2. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران: دنیای دانش، چاپ چهارم، 1382.
3. جمعی از محققین، معارف قرآن، تهران: سپاه پاسداران، چاپ چهارم، 1387.
4. خامنه ای، سید علی، غناء و موسیقی، تهران: انقلاب اسلامی، چاپ دوم، 1398.
5. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ متوسط دهخدا، تهران: دانشکده ادبیات، چاپ دوم.
6. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: درسهایی از قرآن، چاپ اول، 1388.
7. محمدی نیا، اسدالله، بهشت جوانان، تهران: سبط اکبر، چاپ سیم، 1390.
8. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، تهران: صدرا، چاپ هشتم، 1384.
9. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ سی و دوم، 1374.
10. نفیسی، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، تهران: خیام، چاپ اول، بی تا.
11. هدایت، محمدهادی، فرهنگ ناصری، تهران: اسلامیه، چاپ اول، 1288ق.
12. ابرهیم، مصطفی، المعجم الوسیط، استامبول: دارالدعوة، چاپ اول، 1989م.
13. ابن بابویه، محمدبن علی، الخصال، قم: جامعه مدرسین، چاپ اول، 1362.
14. بروجردی، حسین، جامع احادیث شیعه، قم: فرهنگ سبز، چاپ اول، 1386.

15. حویزی، عبد علی بن جمعه، **تفسیر نورالثقلین**، قم: اسماعیلیان، چاپ چهارم، 1415ق.
16. راغب اصفهانی، حسین، **مفردات الفاظ القرآن**، بیروت: دارالقلم، چاپ اول، 1412ق.
17. سیوطی، عبدالرحمن، **الدر المنثور**، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، چاپ اول، 1404ق.
18. طباطبائی، محمد حسین، **المیزان فی تفسیر القرآن**، بیروت: الاعلمی، 1390ق.
19. طبرسی، فضل بن حسن، **مجمع البیان**، تهران: ناصر خسرو، چاپ سوم، 1372.
20. فیض کاشانی، محسن، **الوافی**، اصفهان: کتابخانه امیرالمؤمنین، چاپ اول، 1406ق.
21. کلینی، محمد بن یعقوب، **الکافی**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، 1407ق.
22. مجلسی، محمد باقر، **بحار الأنوار**، بیروت: داراحیاء التراث، چاپ سوم، 1403ق.
23. نوری، حسین، **مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل**، قم: آل البيت، چاپ اول، 1408ق.
24. نرم افزارهای نور.